

kunsteld allegaartje. De bevreemdende potpourri vermengt ongekuiste omgangstaal met pompeuze frasen en voorgekauwde aforismen. Alsof de taal met de sprekers aan de haal gaat: niet zij spreken de taal, maar de taal spreekt hen. Door deze ontwrichting wou de auteur naar eigen zeggen de kleinburgerlijke moraal van zijn figuren aan het licht brengen.

Hoe krijgen spelers deze dialogen over de lippen? Het blijft de hamvraag in de opvoeringsgeschiedenis van Horváth's teksten. De vertaling van Robin Maeckelbergh bij het NTG trachtte alleszins zo dicht mogelijk op het Duitse origineel te blijven. Gezien Horváth's grillige constructies een niet geringe opzet met een bijwijlen grotesk klinkende, met dialectflarden doorspekte, maar niettemin heldere speeltekst als eindprestatie. De wrijving tussen deze oneigenlijk klinkende speeltekst en het scènegebeuren genereert de voor Horváth's personages zo noodzakelijke ironie. De zachte ondertoon van milde spot wekt hen tot leven, toont hun ware gelaat. Het spreekt voor de regie (Jaak van de Velde) maar vooral voor de acteurs dat deze subtiliteit af en toe bespeeld kon worden.

Daartegenover staan echter ook situaties waarin die moeilijk te bewaren afstand verloren gaat. De taal wordt dan door het spel van de acteurs opgeslorpt of – omgekeerd – het spel probeert de tekst naar zijn hand te zetten. In het eerste geval rijdt de typering klem in de rigiditeit van de karikatuur. Het beste voorbeeld hiervan is een irritante en herhaaldelijk te berde gebrachte bordeelscène die het moet hebben van de zwaarlijvigheid van de showgirls. In het andere geval krijgen we een al te uitdrukkelijke, haast realistisch aandoende invulling. De taal wordt dan vastgeprikt op het standpunt van de verschillende personages zodat we over hun hoofden heen de stem van de auteur niet meer horen. Dit gebrek aan ironie vervlakt de tekstzegging tot een ongelooftwaardige declamatie.

Volkstheater

Meer nog dan bij Horváth constitueren de personages van Werner Schwab zich door taal. In *De Presidentes* ontwerpen drie vrouwen al pratend het met bloed, kots en stront besmeurde beeld van zichzelf. Sinds De Trust kennen de Lage Landen de kracht van Schwab's nauwelijks in te dijken woordenvloed. In zijn nihilistisch universum is het vlees woord geworden en dat heeft regisseur Van den Berghe wel erg letterlijk genomen. In een karig maar voorspelbaar decor van religieuze kitsch hoor je woorden, woorden, woorden. Ze zweven boven een scènebeeld dat voorts opvalt door

zijn statische karakter. Het minste wat je kan zeggen is dat de tekstbehandeling de platitude 'de taal voor zich laten spreken' verwerkelijk.

In de voordracht van wat men het Schwabisch is gaan noemen hoor je anderszins wel ingrepen vanwege de regie. De personages onderscheiden zich met name van elkaar doordat ieder de tekst met een ander dialect gaat inkleuren. Nu legt de auteur zelf zijn figuren al een artificieel taaltje in de mond. Hun verwrongen constructies klinken zoals wanneer mensen wanhopig trachten zich de standaardtaal toe te eigenen, maar daar niet in slagen. In de NTG-productie blijkt de verdubbeling van dit gegeven door dialect niet te werken. De doorwrochte slagzinnen van Schwab wor-

den er alleen maar moeilijker door. De actrices kreunen dan ook hoorbaar onder de zegging van hun tekst. Het blijkt onhaalbaar het effect van moedwillig verkeerd geplaatste accenten consequent vol te houden. De taalgymnastiek doet de tong niet zelden dubbel slaan. Maar een handige regie kan alles verhelpen. Dus zijn de personages in de scène waar ze bij Schwab aan het drinken slaan in het NTG al beschonken nog vóór de fles goed en wel op tafel staat. Dronken is het moeilijk praten. Bijgevolg wordt het gespeelde drinkgelag ingezet als glijmiddel om de tekst het nodige naturel te geven.

De joligheid wordt ten top gedreven wanneer het publiek aan het einde wordt uitgeno-

De presidentes · Nederlands Toneel Gent / Luk Monsaert

